

Jakó Zsigmond

Ezerszáz esztendő

Elhangzott az EME 1996. évi ünnepi közgyűlésén

**Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása
Kolozsvár, 1996**

**Megjelent
a Gróf Mikó Imre Alapítvány
kölségén**

**A sorozatot szerkeszti:
Dávid Gyula**

**Különlenyomat
az Erdélyi Múzeum LVIII. kötet 1996. 1–2. füzetéből**

**Nyomta a Református Egyház
Misztótfalusi Kis Miklós
Sajtóközpontjának nyomdája
Felelős vezető Tonk István**

Ezerszáz esztendő*

Manapság könnyűszerrel osztogatják az eseményekre a történelmi jelzőt. Pedig az esetleg csak századok távlatából dönthető el teljes bizonyossággal, hogy egy nép vagy ország életében melyek az ilyeneknek tekinthető történések. Ami azonban a magyar honfoglalást illeti, attól ezt a jelzőt azok sem vitathatják el, akik magát az eseményt talán egyenesen istencsapásnak vélik. A honfoglalásról ugyanis ma már évezredes távlatból nézve állítható, hogy napjainkban is ható erejű, valódi fordulópontot jelentett nem csupán a magyar nép és a Kárpát-medence, hanem az egész közép-európai térség további sorsa szempontjából.

A honfoglalás millenniumát száz évvel ezelőtt csak Magyarországon ünnepelték meg. A millicentenáriumról ma már sok országban, mindegyik földrészen megemlékeznek olyan magyarok, akiknek a feje felől a történelem elfújta államuk védpajzsát, illetve olyanok, akik nem találva helyüket és boldogulásukat az összeszűkülő hazában, szülőföldjükről szétfutottak a nagyvilág idegenségébe. Az ezredév ünneplésekor nagyapáink és apáink nemzeti önértéktől duzzadva tekintettek vissza a honfoglalás óta megtett útra és újabb évezred távlatait látták maguk előtt. Ma szinte szégyenlősen ünnepel a hivatalosság. Ma a nemzet különböző részei, eltérő életkörülményeiknek megfelelően, többféle látószögből értékelhetik az eltelt 1100 esztendőt. A hazában maradottak és a szétszóródottak körében bizonyára egyaránt akad majd felszínes, külsőséges, protokolláris, esetleg kissé kelletlen ünnepelés, mégis bizonyos vagyok benne, hogy legtöbb helyen a száz év előttinél elmélyültebb lesz a megemlékezés, és a gondolkodó magyarok a millicentenárius ünnepelését nemzetünk kódos jövődjének fürkészésére fogják használni. Így kell tennünk nekünk, erdélyi magyaroknak is.

A közelmúlt évtizedei a magyarság helyzetében korábban elképzelhetetlen, gyökeres változásokat hoztak. Ebben az időszakban ugyanis a magyarság államalkotó, többségi nemzetből tipikusan kisebbségi-szórvány-néppé vált, melynek harmada védtelenül kiszolgáltatott tudatosan romboló politikai szándékoknak és az idegen környezet természetes beolvasztó erejének. Amin a magyar nemzet az utóbbi 75 esztendőben átment, egyedül csak azzal az életformaváltozással mérhető össze, amit a keleti, nomád művelődési körből a keresztyén Európába való átváltás jelentett. A honfoglalást követően a társadalom és a gazdaság addigi szerkezete, a régi életszemlélet, mentalitás viszonylag rövid idő alatt érvényét veszítette. Napjainkban az államnemzet széthullása után teljesen új nemzettudatra kell mindnyájunknak, otthon maradottnak és idegenbe szakadtaknak egyaránt átváltanunk. Egyes nemzetrészeknek, több százezres tömegeknek, megmaradásukhoz a kisebbségi életforma keserves iskoláját is ki kell járniuk. Ennek a mostani átváltásnak is a megmaradás vagy a pusztulás a tétje – akárcsak Géza fejedelem és fia idejében.

Talán még azt a sejtést is megkockáztathatom, hogy az ezredforduló évtizedeinek sorsdöntő jelentőségét a kisebbségi létre kárhoztatott nemzetrészekhez tartozók – egyébként helyzetük természetes következményeként – jobban érzékelik, mint a szerencsésebb sorsú magyarok.

A magyar honfoglalás körül a maga idején Európa-szerte nagy volt a hangzavar, és ez olykor azóta is megismétlődik, de már csak a szomszédságunkban. Európában feltűnésükkor a

* Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1996. május 4-én tartott közgyűlésén ünnepélyes keretek között emlékezett meg a millicentenáriumról. A közgyűlés egyhangúlag hozott határozatot arról, hogy az ünnepi előadás szövege az Erdélyi Múzeum hasábjain és különlenyomatban is jelenjék meg.

tehetetlenül rémüldöző nyugatiak gondolkozás nélkül ráhúzták eleinkre mindazokat a negatív irodalmi kliséket, amelyek a hunoktól és az avaroktól kezdve kijártak minden keleti lovasnépnek éppen úgy, mint az araboknak vagy a vikingeknek. Mindenkinek kijártak ezek, aki a keresztyén Európát kívülről fenyegette. Tehát, hogy rút ábrázatú vadak, valóságos szörnyetegek, akik nyereg alatt puhított nyershúson élnek, embervért isznak, csak rabláson és gyilkoláson jár az eszük. Bizony évezredes múltja van annak a gyűlölködő ábrázolásnak, amely kútmérgező szándékkal, bizonyos megnyilatkozásokban ma is felbukkan népünkkel kapcsolatosan, mintha a tudomány ezer esztendő alatt semmit sem tisztázott volna ebben a tekintetben.

Önmagunkhoz, millecentenáris megemlékezésünkhöz és az Erdélyi Múzeum-Egyesület ünneplő közgyűléséhez egyaránt méltatlannak tartanám vitatkozni a fentiekről vagy a magyarság évezredes európai útjának egyes kérdéseiről. Döntsék el mások maguk között az olyasféle vitás kérdéseiket, hogy Szent István szlovák volt-e vagy román; hogy a Duna és a Tisza köze, valamint a Tisza-vidék a honfoglaláskor morva vagy román államalakulathoz tartozott-e, és a jövevényekénél a szlovák vagy a román őslakosság szervezettsége és műveltsége volt-e magasabb fokú. Szokványos történelemleckét sem kívánok tartani senkinek sem. Nem is magáról a honfoglalásról vagy a honfoglalókról fogok szólni, hanem az esemény történeti következményeiről, arról, ami ebből a jövőnkre nézve is következik, mégpedig kötelező erővel.

A történelmi folyamatokat, a fejlődést ugyanis leghitelesebben maga a valóság, a végeredmény minősíti. A magyarság 1100 esztendejét, történeti szerepét és teljesítményeit is végső soron csak a közép-európai mai valósággal összevetve lehet elfogulatlanul értékelni. Egy évezred fejlődésének tényei és a jelenlegi közép-európai viszonyok pedig egyértelműen azt bizonyítják, hogy a honfoglalás legnagyobb horderejű, valóban európai jelentőségű történelmi következményének a magyar államiség létrejötte tekinthető. Ezzel ugyanis megszűnt a Kárpát-medencében a politikai és gazdasági instabilitás, és helyébe a kontinens egészével együttműködő szilárd és kiszámítható államhatalom lépett. A következőkben ennek jelentőségét kívánom érzékeltetni néhány mozzanatra való emlékeztetéssel.

A Kárpátok övezte táj a római birodalom kiszorulásától, tehát a III. század végétől kezdődően a magyarok honfoglalásáig, tehát a IX. évszázad végéig több mint félezer évre az Európát rohamozó keleti vándornépek különböző hullámainak átmeneti szálláshelye lett. Egyben kiszámíthatatlan, állandó veszedelmek forrása a keresztyén Európa számára. Különböző germán és török törzsek, gótok, gepidák, vandálok, szarmaták, hunok, longobárdok, avarok, bolgár-törökök, szláv népcsoportok, szlovénok, morvák kísérleteztek államalapítással ezen a területen, de ezeket az ingatag képződményeket hosszabb-rövidebb idő alatt felőrölték a történelem fordulatai. Mi lehet hát a titka a magyarok sikeres államalapításának? Hiszen létszámuk jóval kisebb volt a felsorolt népekénél, és azoknál primitívebbeknek is mondják őket. Vagy a véletlen szerencse játékaival állunk szemben, amint egyesek sugalmazzák?

A történelem azonban nem ismer ilyen véletleneket. Akkor pedig fel kell tételeznünk, hogy a honfoglalók törzsszövetsége a fejlődésnek jóval magasabb szintjén állhatott, mint ahogy ezt korábban hitték. Nagyállat-tenyésztő, pogány pásztornép voltak, de már ismerték a földművelés alapelemeit és a keresztyénség bizánci ágát. A hódítók és a meghódítottak civilizációjának általános színvonala között aligha lehetett minőségi különbség. Ha pedig volt ilyen, az az életforma eltéréséből adódhatott. Csak így válik érthetővé a Kárpát-medence új és régi népességének meglepően gyors és teljes egybeolvadása a magyarok életformaváltását követően. A döntő tényező tehát az lehetett, hogy a lovas-nomádok katonai-politikai szervezettsége messze hatékonyabb volt, mint az itt talált népeké.

A fenti magyarázatot az is alátámasztja, hogy noha a szlávok a IX. században, tehát a honfoglalóknál egy évszázaddal korábban lettek keresztyének, egyházi és állami szervezetük kiépítésekor a magyarok már lépést tartottak velük. A magyar királyság és keresztyén egyház nem csupán egyidejű képződmény a csehekével és a lengyelekével, hanem szilárdság és függetlenség tekintetében felül is múlta azokat. Ez utóbbiak ugyanis jó ideig sem egyházukat, sem államukat nem tudták kivonni a német függőség alól. Sőt a cseh királyság a XII. század végétől fogva egyenesen betagozódott a Német-római Birodalomba, és a cseh egyháznak is csak 1344-ben, a prágai érsekség felállításával sikerült kiszabadulnia a mainzi érsekség kötelékéből. A magyar államot első királyának politikai előrelátása megóvta a hasonló veszedelmektől, és ereje is megvolt ahhoz, hogy ilyen próbálkozásokkal szemben megvédje magát. István király 1001. január 1-én a II. Szilveszter pápától kért koronával avattatta magát keresztyén királlyá. Ezzel nyilvánította ki népének a latin Európa melletti elkötelezését.

A magyar királyság létrejöttével, tehát az első évezred fordulójára megszűnt a hatalmi bizonytalanság a bizánci és a Német-római Császárságnak ezen az ütköző területén, stabilizálódtak a gazdasági és politikai viszonyok, és végleg eldőlt, hogy a Kárpát-medence a nyugati keresztyén művelődésnek lesz a része. A magyar törzsek beilleszkedése lehetővé tette, hogy a Baltikumtól az Adriáig terjedő térségben létrejöhessen egy új fejlődési egység, Közép-Európa, mely keleti és északi irányban jelentősen kiterjesztette a latin keresztyénség korábbi határait, a nyugati modellhez igazodó fejlődés területét. Ez avatja a magyar honfoglalást európai jelentőségű történelmi eseménnyé.

Közismert, régi megállapítása a tudománynak, hogy a bizánci és általában a keleti (iszlám) kultúrkör államainak a kezdetektől fogva fő jellegzetessége a központosított, uniformis, despotikus hatalomszervezés, melyet semmilyen világi vagy egyházi törvény, testület vagy társadalmi erő ténylegesen nem korlátoz, mert az állam és az egyház vezetése egyazon személy kezében egyesül. Ezzel szemben a nyugati állammodell fokozatosan teret engedett a közügyek intézésében a fejlődés során jelentkező társadalmi erőknek, ismerte a városi, területi és etnikai önkormányzatokat, már a középkorban módot adott a rendi gyűlések korlátozó szerepének kiépítésére, ami később a polgári parlamentarizmus bölcsőjévé válhatott.

A magyarok ideérkezése előtt úgy látszott, hogy a Kárpát-medence fejlődése a keleti modellt fogja követni, hiszen Bizánc misszionáriusai, Cirill és Metód a IX. század közepén már a morvák között térítettek, és a magyar keresztyén egyház szervezését szintén görög papok kezdték el. E terület sorsát Géza fejedelem döntötte el azzal, hogy 972-ben Nagy Ottó német-római császártól nyugati térítő papokat kért és a szervezés nyugati mintáját választotta. Ennek a kétségtelenül politikai döntésnek a Kárpát-medence egész népessége haszonélvezője lett, de különösképpen a nem magyar népcsoportok, mert az autonómiák védelme alatt egészen a polgári állam létrejöttéig eredményesen őrizhették önazonosságukat. Ezzel kapcsolatosan emlékeztethetünk István királynak a fiához intézett Intelmeiben kifejtett kormányzati elvekre, de utalhatunk az erdélyi szászok későbbi Universitasára, a székelyek, kunok, jászok autonómiájára vagy a városok német és szlovák lakosainak önkormányzataira, de a románok középkori kiváltságos kerületeire is.

Az egykori magyar államszervezet szilárdságát és fejlődésképeségét térségünk mai ingatag viszonyaiból visszatekintve értékelhetjük kellőképpen. Például a frank comitatus mintájára kialakított megyerendszer, fokozatos korszerűsítésekkel, szinte ezer éven át változatlan területi kiterjedésben működött, még a török hódoltság idején is egészen a polgári államiság végéig. Lehet, hogy ez az államiság több terhet rótt a lakosságra, mint a lazább kelet-európai-balkáni kormányzatok. De az kétségtelen, hogy emezeknél nagyobb biztonságot, jogrendet, magasabb életszínvonalat és a fokozatos korszerűsödés lehetőségét

nyújtotta cserébe mindenkinek. Biztosította a feltételeket az európai fejlődés újabb vívmányainak befogadására, lépcsőfokainak végigjárására, a közép-európai régióval való együtt haladásra. Differenciált feudális társadalom, városfejlődés, iparosodás és polgárosodás mind-mind ehhez az államisághoz kötődött. Végül az intézményrendszer azonos alapjai képesítették a magyar királyságot arra is, hogy Mohács után beilleszkedhessék a Habsburgok vezetése alatt kialakult közép-európai integrációba, és ezáltal megvédhesse önmagát és népeit a török hódítás nyomában terjeszkedő orientális-balkáni politikai fejlődés következményeitől. De hogy időben közelebb eső példára is emlékeztessenek – ugyanennek a szervezetségnek köszönhetik mai használói a Kárpát-medence infrastruktúrájának, út- és vasúthálózatának, árvízvédelmének, távközlésének stb. megalapozását és nagyrészt kiépítését is.

Mindezeket az eredményeket hiba lenne egyedül a magyarság javára kisajátítani, mert része van ezekben a Kárpát-medence minden népének. De arról sem szabad megfeledkezni, hogy mindezek mögött a mozgató és irányító erő a magyar államiság volt. Sem az államalapító első királynak, sem utódainak nem sikerült teljesen megvalósítani a politikai, társadalmi és gazdasági szervezés terén a kontinens nyugatához való felzárkózást. Ehhez 1100 esztendő is kevésnek bizonyult. De a tatárjárás és a török uralom utáni újrakezdés bizonyítja, hogy a magyar államhatalom erre törekedett és tántoríthatatlanul kitartott a honfoglaláskor választott úton. Területén az iszlám sem hódíthatott úgy, miként a Balkánon, mint például Boszniában. Ha minden tekintetben nyugati állami életet, kormányzatot nem is, de olyan szabású viszonyokat teremtett a Kárpát-medence népei számára, melyek nem maradtak el a régióbeli szomszédokéitól, és ezért a mainál több tárgyilagosságot és elismerést érdemelnének legalább a múlt kutatói részéről. A magyar opció egy évezredre eldöntötte a nyugati egyház és az általa képviselt politikai hatalom, művelődés, gazdaság, mentalitás dominanciáját tájainkon. Ezen az első réseket a török uralom 150 esztendeje ütötte azzal, hogy ismét utat nyitott az iszlám és a bizánci egyház terjeszkedésére a térségben. Az iszlámnak végül nem sikerült itt tartósan gyökeret eresztienie, de a görögkeleti ortodoxia térnyerése a Kárpát-medence egyes peremterületein azóta is szakadatlanul tart, nagy lendületet vett 1918 után, és napjainkra meghatározó erővé vált a térség déli határvidékén.

A X. század folyamán alakult új államokban a királyság és az egyház szervezése egymást kölcsönösen támogatva párhuzamosan haladt. Ma is haszonélvezői vagyunk annak az egykori körülménynek, hogy a pogány magyarságot végül is a római egyház vezette át a kereszténységbe, annak szervezeti és művelődési struktúrájába. Ezáltal ugyanis egyszeriben hozzáférhetővé váltak számára is mindazok az értékek, amelyeket a kontinens nyugata addig kitermelt. A latin egyház évszázados nevelőmunkáját dicséri, hogy ezekből a magyarság meglepően gyorsan oly sokat átvett művelődésébe, életszemléletébe, értékrendjébe. Innen keltezhető, egyebek mellett, a Nyugattal való lépéstartás igénye és képessége. A római egyház útján léptünk be Európába, ennek következményeként kötődünk és kötődünk ma is protestánsokként is számtalan finom kötelékkel egy nagy közösséghez, melynek javai évszázadokon át egyházi csatornákon keresztül jutottak el népünkhöz és művelődésünkbe. Valójában egy évezreddel korábbra nyúlnak vissza annak a művelődésnek és mentalitásnak a gyökerei, amelynek magyar népünk és önmagunk is hordozói vagyunk ebben a régióban.

Legyen szabad néhány adattal érzékeltetnem, hogy mit köszönhet a Kárpát-medence minden népe az államalapító magyarok Nyugathoz csatlakozásának. Kiragadott példaként a szerzetesség művelődésközvetítő szerepére hivatkozom. A nyugati szerzetesrendek házai a vallási kegyességen kívül a tudományoknak, az írásos művelődésnek, sőt a gazdasági haladásnak is otthonai voltak. Pannonhalma bencés monostora ebben az esztendőben ünnepli fennállásának ezredik esztendejét, annak bizonyosságaként, hogy a középkori magyar egyház kezdetétől fogva végigjárta a szerzetesi mozgalom minden állomását és részesült annak

összes művelődési hozadékából. Például Pannonhalmán létesült a Kárpát-medence legelső könyvtára, melynek 1093 körül készült leltárában 80 kódexbe másolva kb. 250 mű szerepelt. A bencés monostorok elterjedése az itáliai kapcsolatok úttörő szerepét jelzi; a ciszterciák és a premonstreiek térhódítása a XII. századtól kezdődően a francia hatások erősödését hozta magával; a ferencesek és a domonkosok a kolduló rendek társadalmi érzékenységét plántálták át a magyarországi vallásosságba és közgondolkodásba; végül a teljes beilleszkedés bizonyságaként a XIII. század elején magyar szerzetesrend is alakult: a pálosoké. Ezek után természetesen, hogy a magyarországi katolikus művelődés újkori alakításából nem maradt ki a spanyol kapcsolatokat képviselő jezsuita és piarista rend sem.

Másik példaként érintsük az oktatás ügyét. Teljes joggal büszkék lehetünk arra is, hogy iskolázásunk ezeréves múltja tekinthet vissza. Pannonhalma vagy Csanád példája bizonyítja, hogy az egyházszervezés részeként már első királyunk idején elkezdődött az iskolák létesítése mind a rendházakban, mind pedig a káptalanok mellett – a római egyház gyakorlatának megfelelően. Ennek köszönhető az ország társadalmának elindítása a szóbeliségből az írásbeliségbe, az íráshasználat fokozatos kiterjesztése és az, hogy a magyarországi iskolák neveltjei a XII. század óta megállhatták helyüket a Nyugat tanintézményeiben. A középkorban az egyházi elit kiképzésére korán szokásba jött az oktatásügy nemzetközi központjainak látogatása. Ez a gyakorlat a reformáció után a német, holland és angol egyetemekkel kiépült protestáns kapcsolatokban érte el csúcspontját.

Az oktatásügy a reformáció után is egyházi feladat maradt, de azzal a különbséggel, hogy a XVI. századtól fogva mindegyik felekezet hívei külön-külön építették ki nagy áldozatokkal saját iskolahálózatukat. Ekkor vált az iskola a társadalom tudatos önépítésének az illető közösség számára legfontosabb intézményévé. Ennek a felekezeti iskolahálózatnak a megteremtése és működtetése a nacionál-kommunista kisajátításig a magyarországi társadalom mindmáig legjelentősebb öntevékeny közösségi teljesítménye, melyhez érthető módon ma is változatlanul ragaszkodik, hiszen több száz éves áldozatvállalásának eredménye.

A reformációtól kezdve megsokszorozódtak és még színesebbek lettek a Nyugathoz kötő művelődési szálak. Ettől fogva egyidejűleg több csatornán áramlottak Magyarországra az európai művelődés változatos műhelyeiből a tudományos, irodalmi és művészeti indíttatások. Ezekből a Kárpát-medence minden etnikuma gazdagodhatott iskolái útján. A fentebb említett korai felzárkózás a nyugati egyházi-kolostori-iskolai haladáshoz készítette elő a magyarországi művelődést a humanizmus, a reneszánsz és a reformáció befogadására. Ez pedig biztosította, hogy az újkori, világi művelődés kialakulása során is tovább éljen az Európához igazodó gyakorlat. A régi összeköttetéseket a reformáció újakkal bővítette. Ennek eredménye – egyebek között – a polgári fejlődésben élen járó Hollandiával és Angliával való szellemi kapcsolatok előtérbe kerülése a XVII. században, az anyanyelvi írásbeliség és irodalom kibontakoztatása, a laikus értelmiség és a világi-polgári művelődés kialakítása. Tehát hagyományos és új utakon érkeztek el a Kárpát-medencébe az újkori művelődést formáló eszmeáramlatok, társadalmi és politikai elméletek, az angol puritanizmustól és presbiterianizmustól a német pietizmusig, a racionalizmustól a felvilágosodásig, a romantikától a nemzeti liberalizmusig vagy a polgári demokráciától a szocializmusig. A kép teljességéhez hozzátartozik, hogy a magyar királyság betagolódása a Habsburgok közép-európai birodalmába a XVII. századtól fogva szintén fontos, párhuzamos alakítója lett a magyarországi fejlődésnek. Mert Bécsből nemcsak az ellenreformáció érkezett, hanem a vallási tolerancia és a felvilágosult abszolutizmus is. És a bécsi hatások egyoldalúságaival szemben a magyarországi művelődés sokszínűségét éppen a korábbi eleven kapcsolatok fenntartásával sikerült megőrizni.

A gazdasági civilizáció vagy a művészetek fejlődésének vonalán vizsgálódva szintén hasonló eredményre jutunk. Az előbbi kapcsán a városiasodás, az ipar, a kereskedelem vagy a kommunikáció alakulására gondolok. Mindez még messzebbre visszamenően bizonyítható a művészetek esetében. A romanika XI. századtól kezdődően fennmaradt építészeti emlékei nyitják meg a sort. Ezeket követik a gótika korának különféle művészeti alkotásai. A reneszánsz stílus pedig nálunk olyan erős gyökeret eresztett elsőként Közép-Európában, hogy népies változataiban, főként a XVIII. századi Erdélyben még akkor is tovább élt, amikor már a Bécsből importált barokk vagy a klasszicista művészet számított korszerűnek. A művészeti emlékek is arról tanúskodnak tehát, hogy az egykori magyar királyság területe kelet és délkelet felé határozottan elkülönülő történeti fejlődési egységet alkotott.

Szükségtelennek látom tovább sorolni az adatokat annak bizonyítására, hogy a Kárpát-medence népei számára a kontinensünk fejlettebb részeivel való együtt haladást a honfoglalástól kezdve 1918-ig a magyar államiség biztosította. Ez a hatalom jelentette mindenkinek az egyetlen reális lehetőséget a fejlődésre és a megmaradásra, mert fennállásának egész ideje alatt tényleges hatalmi tényező volt a térségben, nem pedig történészek által utólag kiagyalt fantom-alakulat. Például a makacs és hatékony magyar katonai ellenállás nélkül a román fejedelemségek, a szerbekhez hasonlóan, már a XIV. század végén török fennhatóság alá kerültek volna, ennek minden szomorú politikai és művelődési következményével együtt. Vagy ki mondhatná meg, hogy miként alakult volna a román művelődés útja, ha nyugatias elemekkel állandóan gazdagodó erdélyi tartalékai nem fejlődhetnek viszonylagos biztonságban.

Jó lett volna, ha a magyar honfoglalás millicentenáriumáról azokkal együtt emlékezhetnénk, akikkel ezt az 1100 esztendőt jórészt közösen éltük át. Ettől azonban még nagyon messze vagyunk. A magyar államiség ugyan már a múlté, de egykori élete szomszédainknál még sokáig nem lehet egyszerűen tudományos téma. Történetének valóságai ugyanis lépten-nyomon cáfolják az egykori területén osztozó örökösöknek saját nemzeti államuk előzményeiről megálmodott elképzeléseit. Innen származik Magyarország történeti szerepének tagadása vagy legalább minimalizálása. Pedig dőreség feudális királyságokon a polgári állam viszonyait számon kérni. A középkori magyar állam sem volt jobb térségbeli társainál, de bizonyosan rosszabb sem. Erről a mostani új államok Kárpátokon belüli és kívüli részei között napjainkig észlelhető színvonalbeli különbségek tanúskodnak.

Ez a mai torzító történelemszemlélet elsősorban szomszédaink tudományát akadályozza a fejlődésben, korrekciója is rájuk tartozik, de bennünket nem akadályozhat abban, hogy legalább mi magunk kimondjuk azt is, amire múltunkból büszkék lehetünk. Mert amint előbb láthattuk, nem vagyunk ilyenekben szegényebbek másoknál. Egyébként ezt kívánja tőlünk a tudomány érdeke és nemzetünk lelki egészségének helyreállítása. Nem utolsósorban nemzeti méltóságunk is. Századunk nemzeti tragédiái és sorozatos kudarcai, a belső megrontás bomlasztása napjainkra megengedhetetlenül aláaknázták egészséges önbecsülésünket, öntudatunkat. Európa legpesszimistább népévé lettünk, mely önmaga és múltja feladásával jövődjét is veszélyezteti. Sok bajunk között ez a belső válság a legrombolóbb nyomorúságunk. Ha ezzel nem sikerül leszámolnunk, ha nem tudjuk nemzetként újraépíteni önmagunkat, akkor kevés esélyünk marad arra, hogy a XXI. században sikerül megismételünk eleink ezer esztendővel ezelőtti bravúráját.

Történelmünk ugyanis megismételte önmagát. Ma is a teljes tudatváltás kényszerével esik egybe a megváltozott Európába való újbóli beilleszkedésünk. Ezeresztendősi állami lét után kell népünknek olyan nemzettudatot kialakítania, mely egyben tarthatja a különböző államokba szakadt, külön-külön életképtelen nemzetrészeket. Semmivel sem kisebb feladat ez, mint amit a pogányságból a keresztyénségbe való átváltás jelentett egykoron. S mindez

megtetézve szemléleti-gazdasági-szervezeti beilleszkedéssel egy olyan Európába, melynek hagyományos közös értékeit, korábban sem erős szolidaritását az amerikanizálódás máris alaposan kikezdte. Ráadásul mindkét feladatot a kommunizmus félszázados tudat- és értékrombolásának terhei alatt nyögő nemzedékeknek kell megoldaniuk veszedelmesen bizonytalan világpolitikai kilátások között.

Akár tetszik nekünk, akár nem, ez napjaink történelmi feladata a mai magyarság számára. Akárcsak ezer évvel korábban, ez elől sincsen módunk kitérni – ha nemzetként akarunk megmaradni. Ehhez azonban a mainál több hit, önbizalom, élni akarás, nemzeti önismeret és politikai felelősségtudat szükséges. Mert másoktól, attól a világtól, melyhez első királyunk sorsunkat hozzákötötte, ma sem számíthatunk több és önzetlenebb segítségre, mint amit a török veszedelem idején megtapasztalhattunk. Ezzel éppen úgy tisztában kell lennünk, mint azzal, hogy máshonnan még ennyi szolidaritást sem várhatunk. A jövő építésekor a nyomunkba lépőknek is ismerniük kell a fentebb érintett összefüggéseket, számolniuk kell velük, de súlyos tévedés lenne részükről túlértékelni azokat.

Legyen tehát millecentenáris megemlékezésünk tanulsága a határokon innen és túlra, a vezetők és a vezetettek számára egyaránt a következő: Az 1100 esztendő az egész mai magyarságot kötelezi, akár a hazában, akár idegenben éljen, hogy vállalja sorsát, és történelmi szerepének tudatában bátran nézzen szembe mindazzal, ami új helyzetéből következik, alakítson ki magának ehhez igazodó megtartó új nemzettudatot, és akkor bízhat abban, hogy a második évezred bravúrja szintén sikerülni fog.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

KIADÁSÁBAN MEGJELENT:

Erdélyi Múzeum

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi, valamint Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályainak közlönye.
55. kötet. 1993. 1–2. füzet.
55. kötet. 1993. 3–4. füzet.
56. kötet. 1994. 1–2. füzet.
56. kötet. 1994. 3–4. füzet.
57. kötet. 1995. 1–2. füzet.
57. kötet. 1995. 3–4. füzet.

Múzeumi Füzetek

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Természettudományi és Matematikai Szakosztályának Közleményei: 1. 1992., 2. 1993., 3. 1994, 4. 1995

Orvostudományi Értesítő

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának közleményei.: 64. kötet. 1991., 65. kötet. 1992., 66. kötet. 1993, 67. kötet. 1994, 68. kötet 1995.

Műszaki Tudományos Füzetek

1. Jodál Endre: Számítástechnika az ezredforduló küszöbén.
2. Pálfalvi Attila: Porkohászat.

Erdélyi Tudományos Füzetek

210. Antal Árpád: György Lajos életműve. Köllő Károly: György Lajos irodalmi munkássága. Könyvészeti adalék.
211. Imreh István: A fejedelmi gazdálkodás Bethlen Gábor idejében.
212. Demény István Pál: A Szent László-legenda és Molnár Anna balladája.
213. Emlékezés Széchenyi Istvánra Erdélyben 1991-ben.
Csetri Elek, Fábíán Ernő, Benkő Samu, Nagy György írásai.
214. Gaal György: Berde Áron útja a természettudományoktól a közgazdaságtig.
215. Kovács András: A radnóti várkastély.
216. Muckenhaupt Erzsébet: XVI. századi német reneszánsz típusú szignált könyv-kötések a csíksomlyói műemlékkönyvtár gyűjteményében.
217. Bura László: A Szatmári Református Kollégium és diákjai (1610–1852).
218. Az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság 200 éve (1793–1993). A marosvásárhelyi tudományos ülésszakon elhangzott előadások.
219. Emlékezés Kossuth Lajosra Erdélyben 1994-ben. Az EME 1994. április 16-án tartott emlékülésén elhangzott előadások.
220. Szentkatolnai Bálint Gábor.
Borcsa János, Bodor András, Péntek János, Berta Árpád, Bakk Pál és Senga Toru tanulmányai.
221. Gaal György: Magyarok utcája.

Erdélyi Történelmi Adatok

- VI. 1. Wolf Rudolf: Torda város tanácsa jegyzőkönyve 1603–1678.

Romániai Magyar Bibliográfiák

1. Romániai magyar könyvkiadás 1944–1949.
2. Romániai magyar könyvkiadás 1950–1953.

MEGJELENÉS ELŐTT:

Erdélyi Múzeum

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi, valamint Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályainak közlönye.
58. kötet. 1996. 1–2. füzet.

Múzeumi Füzetek

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Természettudományi és Matematikai Szakosztályának Közleményei: 5. 1996

Megrendelhetők utánvétellel az Erdélyi Múzeum-Egyesület címén:
3400 Cluj I. C.P. 191. Románia.